

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № 3 від 24.02.2025 року

Голова Приймальної комісії

Програма

фахового іспиту з української мови і літератури

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Спеціальність: В11 Філологія (за спеціалізаціями)

Освітня програма: 2.В11.01.01 Українська мова та література

ПОГОДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної
та начальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

РОЗГЛЯНУТО І ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства і

кафедри української мови

Протокол № 4 від «17» березня 2025 р.

Олена БРОВКО

Михайло ВІНТОНІВ

Київ 2025

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Фаховий іспит з **української мови і літератури** проводиться в **комбінованій (тестовій та усній формі)**. Спілкування під час іспиту проводиться українською мовою. Під час фахового іспиту перевіряється рівень оволодіння літературознавчою, лінгвістичною, комунікативною, компаративною компетенціями абітурієнта, який вступає на основі здобутого ступеня вищої освіти та відповідно до п. 8.6; 8.12 Правил прийому до Київського столичного університету імені Бориса Грінченка в 2025 році.

Фаховий іспит з української мови і літератури складається з двох частин – *письмових тестових запитань* і практичного завдання, результати якого вступник представляє в *усній формі*.

Перевірка теоретичних знань вступників за програмою вступного іспиту проводиться у *тестовій формі*.

Друга частина вступного комбінованого випробування – лінгвостилістичний аналіз художнього тексту українських авторів (відповідь в усній формі).

Враховуючи особливості філологічної підготовки за першим (бакалаврським) рівнем, фаховий іспит з української мови і літератури до магістратури ґрунтується на теоретичній та практичній попередніх освітніх компонентів і передбачає визначення у вступників достатнього рівня знань.

Фаховий іспит для вступників на освітню програму «Українська мова і література» (денна форма навчання) охоплює всі освітні компоненти сучасної української мови як навчальної дисципліни (фонетика, графіка, орфографія, лексикологія, фразеологія, лексикографія, словотвір, морфемна будова слова, морфологія, синтаксис, стилістика). На фаховому іспиті з української мови і літератури вступники повинні продемонструвати повноцінне опанування професійними компетенціями філолога, тобто володіти теорією і водночас аналізувати мовні явища.

Питання з історії української літератури, репрезентованої такими етапами, як давня література, література ХІХ ст., література межі ХІХ – ХХ ст., ХХ ст., сучасна українська література дають можливість перевірити стан підготовки майбутніх магістрів, виявити їхнє вміння самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватись у швидкому потоці наукової інформації з питань літературознавства, а також і це чи не найголовніше для майбутнього науковця, вміння аналізувати літературний матеріал.

Майбутній магістр мусить не просто знати факти історії української літератури, а глибоко розуміти літературний процес, історію виникнення й розвитку літературних родів, жанрів, течій, стилів і напрямів світової літератури,

При підготовці до фахового іспиту вступник повинен зосередити увагу на висвітленні літературної діяльності провідних українських письменників і зв'язках зі світовою літературою.

На фаховому іспиті вступники при відповіді на питання про творчість письменників доцільно звертати увагу на найбільш показові в художньому плані тексти, на їхні ідейно-естетичні та стильові особливості.

Вступники повинні знати основи теорії літератури в межах навчальної

програми, бути обізнаними з історією розвитку естетичних теорій, художніх стилів і жанрів.

Під час підготовки до відповіді не можна користуватися сторонніми джерелами інформації.

Виконання завдань відкритого типу із подальшим усним коментуванням, під час якого оцінюється рівень сформованості фахових компетентностей, фіксується на відео із увімкненими камерою та мікрофоном. Під час підготовки абітурієнта та його відповіді ведеться відеозапис.

Комісія не висловлює оціночних суджень під час відповіді, не надає правильних відповідей і не коригує відповідь абітурієнта. Оцінка за іспит виставляється колегіально як середнє арифметичне з округленням на користь абітурієнта.

Фаховий іспит з української мови і літератури має також встановити професійну підготовленість майбутнього магістра, його вміння аналізувати твір у взаємозв'язках змісту і форми і пов'язувати матеріал програми із загальнонауковою методологією, що засвідчує готовність вступників до здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю *035 Філологія (спеціалізація: 035.01 Українська мова і література; освітня програма: Українська мова і література)*.

У білеті пропонується лінгвостилістичний аналіз художнього тексту (схема – додаток № 1).

Тривалість випробування – 80 хвилин (40 хвилин – виконання тестових завдань, 40 хвилин – робота з текстом для подальшої відповіді в усній формі).

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Сучасна українська літературна мова

ФОНЕТИКА

1. Фонетика як наука про звукову сторону мови. Фонетика загальна, описова, історична, порівняльна. Методи фонетичних досліджень: безпосереднє спостереження і самоспостереження, інструментальні методи. Загальнотеоретичне і практичне значення фонетики. Зв'язок фонетики з іншими лінгвістичними дисциплінами. Звукові засоби мови: сегментні та суперсегментні. Принципи їх розмежування.

2. Звук як одиниця фонетики. Артикуляційний аспект вивчення звуків. Будова мовленнєвого апарату, функції окремих його частин. Активні та пасивні органи мовлення. Артикуляція мовного звука, її частини: екскурсія, витримка, рекурсія. Артикуляційна класифікація звуків української мови. Голосні і приголосні звуки. Різні визначення їх. Класифікація голосних звуків за рядом

(переднього і заднього ряду) і за ступенем підняття язика (низького, середнього і високого піднесення); за наявністю чи відсутністю лабіалізації (огублені й неогублені). Класифікація приголосних звуків за участю голосу й шуму (шумні та сонорні); за місцем творення (губні, язикові, глоткові); за способом творення (зімкнені, щілинні, зімкнено-прохідні, африкати); а наявністю чи відсутністю палаталізації (м'які і тверді). Дослідники артикуляційних властивостей звуків української мови. Інструментальне вивчення артикуляції українських звуків. Акустичний аспект вивчення звуків. Акустичні властивості звуків. Розрізнення звуків за висотою, силою, тривалістю, тембром. Форманти (частота, рівень, ширина). Тони і шуми. Акустична класифікація звуків української мови: вокальність / невокальність, консонантність / еконсонантність, висока тональність / низька тональність, дифузність / компактність, різкість / нерізкість, перерваність / неперерваність, дзвінкість / глухість. Об'єднання голосних і приголосних в одну спільну класифікацію. Відповідність між артикуляційною та акустичною класифікаціями. Методи дослідження акустичних властивостей мовлення. Фонетична транскрипція, її принципи. Міжнародний фонетичний алфавіт.

3. Лінгвістичний (функціональний) аспект вивчення мовних звуків. Звуки мовлення і звуки мови. Поняття фонем. Основні функції фонем. Варіанти й варіації фонем. Сильні та слабкі позиції фонем. Ознаки фонем і ознаки звуків. Диференційні ознаки фонем як умова виконання ними розрізнявальної функції. Нейтралізація фонем. Фонологічні школи: Московська, Санкт-Петербурзька (Ленінградська), Празька. Фонема в дослідженнях українських учених. Фонологічна транскрипція, її принципи.

4. Фонетична система української літературної мови. Система фонем сучасної української літературної мови. Голосні фонем, їх склад. Питання про кількість голосних фонем української мови в дослідженнях українських учених. Диференційні ознаки голосних фонем. Система голосних фонем. Сильні й слабкі позиції голосних фонем. Приголосні фонем, їх склад. Питання про кількість приголосних фонем в українській мові. Диференційні ознаки приголосних фонем. Система приголосних фонем. Сильні і слабкі позиції приголосних фонем. Видозміни фонем у мовному потоці (за термінологією Н.І. Тоцької,

модифікації, або живі чергування фонем). Видозміни голосних фонем:

акомодація, редукція, гармонійна асиміляція. Видозміни приголосних фонем: асиміляція, спрощення, дисиміляція. Позиційні чергування голосних з приголосними: <у> - <в>, <і> - <й>.

Поняття про історичні (морфологічні) чергування фонем: <е> - <о>, <і> -

<а>, <о> - <а>, <е> - <і>, <у> - <а> та інші. Пізніші чергування голосних фонем: <о>, <е> з фонемним нулем; <о>, <е> з <і>; <е> з <о> після шиплячих та <й>; <и> з <о> у сполуках з сонорними <р>, <л> (ри, ли - ро, ло). Чергування приголосних фонем: <г>, <к>, <х> - <ж>, <ч>, <ш>; <г>, <к>, <х> - <з'>, <ц'>, <с'>; зубних з ясенними; однієї фонемі зі сполученням двох.

5. Склад як одиниця фонетики. Склад з артикуляційного та акустичного погляду. Функції складу. Основні теорії складу (сонорна, експіраторна, м'язового напруження). Структура складу і його компоненти. Типи складів:

прикриті, напівприкриті та неприкриті; відкриті, закриті та напівзакриті.

Складоподіл в українській мові. Неоднозначність складоподілу в українській літературній мові, її причини.

6. Наголос як одиниця фонетики. Словесний наголос, його функції. Акустичні й артикуляційні відмінності наголошених складів від ненаголошених. Місце наголосу в слові в українській мові. Рухомий і нерухомий наголос при словозміні і словотворенні. Ненаголошені словоформи. Енклітики й проклітики. Головний та побічний наголос. Акцентологія.

7. Інтонація як одиниця фонетики. Функції інтонації. Компоненти інтонації: фразовий наголос, паузи, мелодика, тембр і темп. Типи інтонації в українській мові. Основні інтонаційні конструкції.

8. Орфоепія. Різні погляди на обсяг (предмет) орфоепії. Орфоепічні норми, їхнє значення. Причини порушення орфоепічних норм. Вимовні помилки: фонетичні та фонологічні. Орфоепічні варіанти, місце їх у літературній вимові. Орфоепічні норми в системі голосних і приголосних. Орфоепічні норми приголосних у деяких граматичних формах. Засоби милозвучності. Орфоепічні норми запозичених слів. Кодифікація орфоепічних норм. Українська літературна вимова в історичному розвитку.

9. Графіка. Графічні засоби української мови: букви і небуквені засоби. Склади сучасного українського алфавіту. Назви букв. Значення букв. Позначення на письмі фонем <дж>, <дз>, <дз'>. Позначення на письмі фонеми <й>. Позначення на письмі твердості та м'якості приголосних.

10. Орфографія. Розділи української орфографії. Передача буквами фонемного складу морфем і словоформ. Принципи української орфографії: фонетичний, фонематичний, традиційний, диференційний. Основні зміни в українській графіці й орфографії в ХХ ст. Упорядкування правопису в 1990 і 1993 роках. Зміни в українському правописі 2019 р.

Сучасні орфографічні словники й довідники.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ

1. Словниковий склад (лексика) – особливий рівень у системі мови.

Множинність, неоднорідність лексичних одиниць. Зв'язок лексики з дійсністю.

Проникність лексичної системи, її рухомість. Системність лексики. Слово як багатоаспектна одиниця, що функціонує на всіх рівнях системи мови. Лексикологія як наука про словниковий склад мови. Два підходи до опису слова в лексикології: системно-семасіологічний (слово з погляду його значення, зв'язки слова з іншими словами в контексті і системі мови) і соціолінгвістичний (слово з погляду його хронологічних, соціальних і територіальних характеристик). Лексична семантика – основний розділ лексикології. Відношення лексичної семантики до семасіології та ономасіології. Зв'язки лексикології з іншими розділами науки про українську мову: лексикографією, фонетикою, словотвором, морфологією і синтаксисом.

Основні методи лексикології (лінгвістичні, психолінгвістичні, статистичні). Системно-семасіологічний аспект лексики

2. Слово як одиниця лексичного рівня мови. Слово – знакова одиниця. Лексичне значення слова. Денотативний характер лексичного значення. Понятійна

основа лексичного значення. Прагматичний аспект лексичного значення. Оцінні компоненти в лексичному значенні. Асоціативні ознаки (конотації), пов'язані зі словом. Лексичне і граматичне значення. Сполучувальні властивості слова, що визначаються його лексичним і граматичним значенням.

3. Співвідношення форми і змісту в слові. Мотивованість і немотивованість слова і значення. Внутрішня форма слова, її види.

4. Типи слів за загальним лексичним значенням: самостійні, службові й вигуківі; повнозначні та займенникові. Імена власні й загальні. Ономастика як наука про власні назви. Імена конкретні й абстрактні.

5. Принципи й методи опису лексичного значення. Поняття про компонентний аналіз.

6. Багатозначність слова (полісемія). Семантична структура полісемічного слова. Ієрархія значень і типи багатозначності в українській мові (радіальна, ланцюжкова, радіально-ланцюжкова). Метафора як спосіб семантичної деривації. Узуальні й okazіональні метафоричні перенесення. Метонімія як спосіб семантичної деривації. Продуктивні моделі метонімічних перенесень. Смислові відношення між лексико-семантичними варіантами (ЛСВ) багатозначного слова. Питання про загальне значення слова. Дифузність лексичних значень полісемічного слова і її текстові вияви. Способи тлумачення лексичного значення слова. Передача полісемії і типів лексичних значень слів у тлумачних словниках української мови. Найважливіші тлумачні словники, їх характеристика.

7. Лексична омонімія в українській мові. Типи лексичних омонімів: повні й неповні (часткові). Відмежування лексичних омонімів від випадків відносної омонімії (омофонів, омоформ, омографів). Джерела лексичних омонімів. Проблема розмежування омонімії й полісемії. Стилiстичне використання омонімів у мовленні. Словники омонімів.

8. Пароніми в українській мові. Співвідношення явищ паронімії з фонеморфологічною варіантністю слова, народною етимологією. Паронімія й парономазія. Словники паронімів. Використання паронімії й парономазії в мові художньої літератури.

9. Лексична парадигматика. Лексико-семантична парадигма. Поняття про семантичне поле і лексико-семантичну групу (ЛСГ). Найважливіші відношення між їх членами: синонімія, гіпонімія, антонімія і конверсія. Синонімія як фундаментальний тип відношень мовних одиниць. Лексичні синоніми. Визначення синонімів. Умови синонімізації. Абсолютна синонімія.

Повна і неповна (ідеографічна) синонімія. Нейтралізація семантичних відмінностей ідеографічних синонімів. Інші типи відмінностей між синонімами (граматичні, стилістичні, емоційно-експресивні, жанрові, соціальні, територіальні). Синонімічний ряд і його домінанта. Поняття про синонімічне гніздо. Поняття про квазісиноніми (Ю.Д. Апресян). Синоніми системно-мовні і ситуативно-мовленнєві, їхня роль у текстотворенні. Стилiстичні прийоми, побудовані на синонімії. Словники синонімів української мови. Лексичні антоніми, їх визначення. Логічна та лінгвістична основа антонімів. Структурні й семантичні типи антонімів. Синонімічно-антонімічні зв'язки. Поняття про енантіосемію. Антонімія системно-мовна та ситуативно-мовленнєва. Текстові функції антонімів. Стилiстичні

прийоми, побудовані на антонімії. Словники антонімів української мови. Лексичні конверсиви. Структурні та семантичні типи конверсивів. Відмінності конверсивів від синонімів та антонімів. Квазіконверсиви (Ю.Д.Апресян). Гіперо-гіпонімія. Гіпоніми й гіпероніми.

10. Лексична синтагматика. Закон семантичної узгодженості слів. Граматична, семантична і лексична сполучуваність. Поняття про валентність слова. Словники сполучуваності, валентностей, асоціативні. Соціолінгвістичний аспект лексики

11. Лексичні шари української лексики з погляду її походження.

Споконвічно українські слова (індоєвропейські, праслов'янські, давньоруські) і власне українські. Етимологічні словники української мови. Лексичні запозичення в українській мові. Фонетичні, граматичні і лексичні закономірності, що супроводжують освоєння запозичених слів. Семантичні процеси при запозиченні слів. Класифікація запозичень за походженням (джерелами) і тематичними групами. Екзотизми й варваризми. Калькування й кальки. Типи лексичних кальок. Інтернаціональна лексика. Запозичена лексика в тлумачних словниках і словниках іншомовних слів.

12. Соціальна й територіальна диференціація лексики української мови. Лексика загальнонародна й лексика обмеженого вжитку. Науково-технічна й професійна термінологія. Джерела термінотворення в українській мові. Поняття про термінологізацію загальнонародної лексики і детермінологізацію. Словники термінів. Професіоналізми, відмінності їх від термінів. Жаргонна лексика. Арго. Використання жаргонної та арготичної лексики в літературній мові. Словники жаргонної та арготичної лексики. Діалектизми, види їх. Функції в тексті. Словники діалектної лексики.

14. Динамічні потенції лексико-семантичної системи мови. Активна й пасивна лексика. Застаріла лексика: історизми й архаїзми. Неологізми, їх різновиди і шляхи появи в мові. Оказіональні й потенційні слова. Словники нових слів і значень. Словники архаїзмів. Стилїстична диференціація лексики української мови. Лексика стилїстично нейтральна (міжстильова) і стилїстично забарвлена. Розмовна лексика, її види. Книжна лексика, її види. Система стилїстичних поміток у тлумачних словниках української мови.

15. Фразеологія. Фразеологізми, їх схожість і відмінність від інших мовних одиниць. Питання про обсяг фразеології і типи її одиниць. Стійкість і варіантність фразеологізмів. Системна організація фразеології. Фразеологічна парадигматика: фразеологічні синоніми, антоніми. Фразеологічна багатозначність. Фразеологічні омоніми. Фразеологічна синтагматика. Фразеологія української мови з погляду її походження. Стилїстична диференціація фразеологізмів. Фразеологічні словники української мови.

16. Лексикографія. Енциклопедичні й лінгвістичні словники. Типи лінгвістичних словників. Тлумачні словники української мови. Структура словникової статті у тлумачних словниках. З історії української лексикографії. Сучасний стан лексикографії в Україні.

СЛОВОТВІР

ВСТУП

1. Словотвір сучасної української літературної мови як об'єкт наукового вивчення і як розділ мовознавства. Загальнотеоретичне і практичне значення розробки питань словотвору.

2. Місце словотвору в системі наук про мову.

3. Словотвір і морфемна будова слова. Зв'язок проблем словотвору з проблемами морфемної будови слова. Способи словотвору і структурні класи слів. Відмінність морфемного від словотвірного аналізу.

4. Основні поняття і терміни словотвору: твірна основа (твірна база), структурні різновиди твірних основ; словотворчі засоби (основні і допоміжні); способи словотвору; ознаки, за якими розрізняються способи словотвору; непохідне і похідне слово; словотвірна пара; словотвірний пучок; словотвірний ланцюжок; словотвірне значення; словотвірне гніздо; словотвірний тип; словотвірна модель; словотвірний розряд; словотвірна категорія; словотвірний клас; словотвірна парадигма.

МОРФЕМНА БУДОВА СЛОВА

1. Поняття морфеми. Класифікація морфем за роллю в складі слова, за семантичною функцією, за наявністю звукового показника, за кількістю фонем, за здатністю сполучатися з іншими морфемами, за поширеністю. Співвідношення між регулярністю, продуктивністю і частотністю афіксів.

Поняття синонімії й омонімії морфем. Інтерфікси. Афіксоїди. Асемантичні морфеми.

2. Основа слова. Основа словозміни, словотвору і формотворення.

3. Історичний характер морфемної структури слова. Типи змін у морфемній будові слова: опрощення, перерозклад, ускладнення, декореляція.

Правила морфемного аналізу.

СПОСОБИ СЛОВОТВОРУ

1. Морфологічний спосіб творення слів: суфіксація, префіксація, префіксально-суфіксальний різновид, флективний різновид, постфіксація, складання. Специфіка кожного з різновидів морфологічного способу словотворення.

2. Лексико-семантичний спосіб. Джерела лексико-семантичних дериватів, основні моделі.

3. Лексико-синтаксичний спосіб. Специфіка лексико-синтаксичних утворень.

4. Морфолого-синтаксичний спосіб. Специфіка морфолого-синтаксичного словотвору. Різновиди морфолого-синтаксичного словотвору: субстантивація, ад'єктивація, прономіналізація, адвербіалізація. Правила словотвірного аналізу слова.

МОРФОЛОГІЯ

Морфологія як учення про граматичні форми слова і граматичні категорії. Лексичне і граматичне значення слова. Способи вираження граматичних значень слова в українській мові. Граматична форма слова і граматична категорія. Частини

мови в українській мові. Питання про частини мови та їх класифікацію в мовознавчій літературі. Принципи виділення частин мови. Слова самостійні і службові.

ІМЕННИК

Визначення іменника як частини мови, його граматичні категорії та синтаксична роль. Семантичні групи іменників: власні і загальні назви, назви істот і неістот; значення конкретне (предметне, речовинне, збірне) та абстрактне. Граматичні особливості семантичних груп іменників. Категорія роду як одна з основних морфологічних ознак іменника. Поділ іменників за родами. Засоби вираження категорії роду іменників. Граматичний рід аббревіатур, іменників іншомовного походження та деяких власних назв. Іменники спільного роду. Хитання в роді. Категорія числа. Значення категорії числа. Іменники, що мають тільки форми однини або тільки форми множини. Вживання форм числа. Залишки форм двоїни в сучасній українській літературній мові та в народних говорах. Категорія відмінка. Значення категорії відмінка. Система відмінків у сучасній українській мові. Основні значення відмінків. Способи вираження значень відмінка, роду й числа в іменниках, що не мають форм словозміни. Відмінювання іменників. Поділ на відміни і групи. Система відмінкових форм однини та множини. Зауваження до відмінкових форм іменників. Іменники, що в сучасній українській мові перебувають поза чотирма відмінами. Особливості відмінювання українських і неукраїнських власних назв (прізвищ, топонімів). Відмінювані і невідмінювані аббревіатури. Словотвір іменників. Іменники, утворені морфологічним способом. Суфіксальні утворення. Префіксальні утворення. Префіксально-суфіксальні утворення. Іменники, утворені складанням. Неморфологічні способи творення іменників: лексико-семантичний, лексико-синтаксичний, морфолого-синтаксичний.

ПРИКМЕТНИК

Визначення прикметника як частини мови. Морфологічні властивості й синтаксична роль прикметників. Граматична залежність категорії роду, числа й відмінка прикметників. Прикметники якісні, відносні і присвійні. Відмінність між ними у значенні та в граматичному вираженні. Перехід відносних прикметників у якісні. Засоби безвідносного і відносного вираження міри ознаки. Ступені порівняння прикметників. Значення прикметників вищого ступеня. Засоби утворення прикметників вищого ступеня. Значення прикметників найвищого ступеня. Засоби утворення прикметників найвищого ступеня. Відмінювання прикметників. Повні й короткі форми прикметників. Залишки нечленних та нестягнених членних прикметників у сучасній українській мові, сфера їх уживання. Тверда і м'яка групи прикметників. Сучасні відмінкові форми прикметників. Особливості відмінювання прикметників з другою частиною – лиций. Відмінювання субстантивованих прикметників. Словотвір прикметників. Морфологічний спосіб творення прикметників: суфіксальний, префіксальний, префіксально-суфіксальний, складання основ. Утворення прикметників від географічних назв.

ЧИСЛІВНИК

Питання про місце числівників у системі частин мови. Визначення

числівника. Поділ числівників за значенням. Кількісні числівники як основний розряд числівників. Питання про порядкові та неозначено-кількісні числівники. Іменники, що виражають поняття кількості, та відмінність їх від числівників. Поділ числівників за будовою. Неоднорідність морфологічної структури числівників. Генетичний зв'язок числівників з іменниками й прикметниками. Граматичні категорії числівника. Синтаксичні зв'язки числівників з іменниками. Стилїстичні особливості числівників з іменниками. Відмінювання числівників різних розрядів. Творення числівників: прості, складні і складені кількісні числівники; морфологічний склад збірних, неозначених і дробових числівників; творення порядкових числівників.

ЗАЙМЕННИК

Місце займенника в системі частин мови. Визначення займенника. Особливості граматичних категорій займенника. Відсутність категорій роду й числа в окремих типах займенників. Суплетивні форми займенника. Поділ займенників за значенням. Групи займенників, співвідносні з іншими частинами мови. Стилїстичні функції різних розрядів займенників. Розрізнення займенників і інших омонімічних з ними частин мови.

Прономіналізація. Відмінювання різних розрядів займенників. Короткі історичні пояснення про утворення окремих форм займенників.

ДІЄСЛОВО

Визначення дієслова. Основні граматичні категорії і форми дієслова. Синтаксична роль дієвідмінюваних і недієвідмінюваних дієслівних форм. Інфінітив, Категорія часу. Значення та вживання форм теперішнього, минулого, давноминулого та майбутнього часу в українській мові. Утворення форм теперішнього, минулого, давноминулого й майбутнього часів (з історичним поясненням). Категорія особи. Значення й граматичні способи вираження категорії особи. Зауваження до окремих особових форм. Безособові дієслова. Категорія способу. Значення та вживання дійсного, умовного та наказового способів. Утворення форм умовного й наказового способів. Категорія виду. Значення категорії виду дієслова. Дієслова доконаного виду їх групи. Дієслова недоконаного виду, їх групи. Видові пари дієслів. Видові ланцюжки. Одно – і двовидові дієслова. Способи творення дієслівних видів. Категорія стану дієслова. Перехідність, засоби її вираження. Стани дієслова: активний, зворотно-середній, пасивний. Дієслова, яким не властива категорія стану. Категорія числа і роду в дієслівних формах. Типи дієвідмін. Дієслова I та II дієвідміни й атематичні дієслова. Розрізнення дієвідмін за морфологічними ознаками інфінітива. Утворення дієслівних форм від основи теперішнього часу та від основи інфінітива. Способи словотвору дієслів. Дієприкметник як проміжний розряд між дієсловом і прикметником. Синтаксична роль дієприкметника. Активні й пасивні дієприкметники та їх творення. Безособові форми дієприкметникового походження на -но, -то та їх синтаксична роль. Дієприслівник як проміжний розряд між дієсловом і прислівником. Синтаксична роль дієприслівника. Утворення дієприслівників.

ПРИСЛІВНИК

Визначення прислівника. Морфологічні ознаки прислівників та їх синтаксична роль. Групи прислівників за значенням. Групи прислівників за

походженням. Ступені порівняння прислівників. Емоційно забарвлені прислівники. Питання про безособово-предикативні слова (слова «категорії стану»). Модальні слова. Групи за значенням і вживанням.

ПРИЙМЕННИК

Визначення прийменника. Морфемний склад прийменників. Утворення прийменників від інших частин мови. Значення і вживання прийменників. Основні значення прийменникових конструкцій.

СПОЛУЧНИК

Визначення сполучника. Поділ сполучників за походженням і будовою. Сполучники сурядності і підрядності. Сполучники та сполучні слова.

ЧАСТКИ

Визначення частки, функція часток у мові. Групи часток за місцем у реченні, за функціями, за значенням.

ВИГУКИ

Визначення вигука. Типи вигуків за значенням і вживанням. Розряди вигуків за походженням. Перехід самостійних слів і словосполучень у вигуки. Синтаксичні функції вигуків. Звуконаслідувальні слова.

СИНТАКСИС

Синтаксис як граматичне вчення про будову зв'язної мови. Синтаксичні одиниці. Словосполучення і речення як основні синтаксичні одиниці, їх спільні і відмінні риси. Предикативність / непередикативність як головна ознака, що розрізняє речення і словосполучення. Словосполучення і слово. Питання про відношення предикативних сполук до словосполучення. Словосполучення як синтаксична одиниця, що характеризується наявністю синтаксичного зв'язку між її компонентами. Короткі відомості з історії вчення про словосполучення; неоднакове розуміння словосполучення в сучасних працях із синтаксису. Вільні («синтаксичні») і зв'язані («нерозкладні») словосполучення; фразеологічні сполуки та їхнє відношення до словосполучення. Словосполучення мінімальної конструкції (прості); їх структурні схеми (моделі), ускладнені (складні) як комбінації кількох простих та їхні різновиди. Синтаксичні зв'язки між словами у словосполученні, зв'язок сурядний і підрядний. Види сурядного зв'язку – відкритий і закритий. Засоби їх вираження. Питання про належність сурядних сполук до словосполучення. Форми підрядного зв'язку між компонентами словосполучень – узгодження, кореляція, керування, прилягання, інтеграція. Узгодження та його різновиди: формальне, смислове, оказіативне. Особливості зв'язку між компонентами у прикладкових сполуках. Керування. Види: сильне, напівсильне, слабе, безпосереднє і посереднє, неваріативне і варіативне. Прилягання та його різновиди. Питання про т. зв. іменне прилягання. Засоби вираження підрядних зв'язків.

Питання про синтаксичний зв'язок між компонентами предикативної сполуки. Словосполучення, утворені на основі підрядних зв'язків. Типи підрядних словосполучень:

- а) за належністю головного компонента до частини мови;
- б) за видом синтаксичного зв'язку між компонентами;

- в) за характером синтаксичних відношень між компонентами;
- г) за злитістю компонентів.

Речення як синтаксична одиниця. Ознаки речення. Предикативність та інтонація повідомлення як основні визначальні ознаки речення. Два розуміння предикативності в діяхронії та синхронії: предикативність як вид відношень між компонентами граматичної основи речення і як граматичне значення, утворене комплексом часткових значень, що співвідносять зміст речення з дійсністю. Класифікаційні схеми речень у синтаксисі. Речення прості й складні. Просте речення. Типи за метою висловлення: розповідні, питальні та спонукальні, бажальні. Інтонаційне їх оформлення. Речення окличні, стверджувальні і заперечні речення: типи із судженням. Прагматичні типи речень. Типи речень за структурою – прості й складні. Прості речення двоскладні й односкладні; непоширені і поширені. Просте двоскладне речення. Підмет і присудок як головні члени, що складають структуру двоскладного речення. Підмет простий і складений. Способи їх вираження. Присудки прості і складені. Типи складених присудків,

способи їх вираження. Види зв'язку і призв'язкових членів у складених присудках. Складний присудок. Односкладні речення. Короткий огляд розробки опрацювання питання про односкладні речення. Типи односкладних речень. Означено-особові, узагальнено-особові, неозначено-особові речення. Безособові речення. Питання про інфінітивні речення. Номінативні (називні) і генетивні речення. Вокативні речення.

Питання про слова-речення та їх різновиди. Структура поширеного речення. Другорядні члени речення у двоскладних й односкладних реченнях. Короткі відомості з історії вчення про другорядні члени речення; сучасний стан учення про члени речення. Другорядні члени речення та способи їх вираження. Означення. Узгоджені й неузгоджені означення. Прикладка. Вираження означення і прикладки словосполученням. Додаток. Прямі й непрямі додатки. Способи їх вираження. Обставини, типи обставин за значенням, вираження їх різними частинами мови і словосполученнями. Порядок слів у реченні. Граматичне значення і стилістична роль порядку слів. Поняття про інверсію. Повні і неповні речення. Різновиди неповних речень за складом. Роль неповних речень у монологічному і діалогічному мовленні. Речення як комунікативна одиниця, будова якої зумовлена конституацією. Актуальне членування. Засоби вираження актуального членування – порядок слів, місце фразового наголосу. Співвідношення граматичного й актуального членування висловлень. Речення з однорідними членами. Однорідність і способи її вираження. Однорідні та неоднорідні означення. Питання про речення з однорідними присудками. Узагальнювальні слова при однорідних членах. Речення з відокремленими членами. Поняття про відокремлення. Умови відокремлення другорядних членів. Відокремлені означення, додатки, обставини. Уточнювальні члени речення: семантика і структура Вставні і вставлені слова в реченні. Значення і граматичне їх вираження. Приєднувальні конструкції, особливості структурного і семантичного вияву.

Звертання. Значення і способи вираження звертання.

Складне речення. Питання про структурну схему складного речення. Складні речення мінімальної конструкції, утворені одним із видів синтаксичного зв'язку.

Типи складних речень: за структурою і семантикою. Складносурядні речення. Сміслові відношення між частинами складносурядного речення та засобами зв'язку між ними. Формальні типи складних речень.

Складнопідрядні речення. Структура складнопідрядного речення; відмінності у тлумаченні їх складових частин. Логіко-граматична, формально- синтаксична та структурно-семантична класифікації підрядних речень. Основні типи підрядних речень, що виділяються в сучасній літературі. Складні речення з неохарактеризованим зв'язком – безсполучникові складні речення. Засоби вираження зв'язків між частинами безсполучникових речень. Основні різновиди безсполучникових речень. Питання про семантико-синтаксичні співвідношення між безсполучниковими, складносурядними та складнопідрядними реченнями. Складні речення ускладненої конструкції, утворені на основі кількох видів зв'язку або неодноразовим повторенням одного виду зв'язку як комбінації мінімальних конструкцій. Складні синтаксичні конструкції. Засоби передачі чужого мовлення. Пряме, непряме і невласне пряме мовлення. Синтаксис тексту. Питання про одиниці тексту. Складне синтаксичне ціле як складова одиниця тексту, його будова і функції. Внутрішньотекстові структурні зв'язки і смислові відношення. Категорії і функції тексту. Пунктуація. Принципи пунктуації. Пунктуація й синтаксична система мови. Пунктуація й інтонація. Основні типи пунктуаційних знаків та огляд їх уживання в простому та складному реченнях. Функції розділових знаків.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Давня українська література

Проблема періодизації давньої української літератури. Виникнення і розвиток літописання Київської Русі. Жанрова своєрідність “Повісті временних літ” “Слово о полку Ігоревім” – одна з найвидатніших пам'яток давньої української літератури. Мистецька довершеність твору. Історична основа “Слова о полку Ігоревім”. Провідна ідея поеми та художні засоби її втілення. Полемічна література. Творчість Івана Вишенського: ідейне спрямування, особливості стилю. Козацькі літописи. Загальна характеристика. їхні автори. Літопис Самовидця. Літопис Григорія Грабянки. Літопис Самійла Величка. Образ Богдана Хмельницького в козацьких літописах.

Г. Сковорода – видатний мислитель XVIII ст. Ідея “сродної праці” у творчості письменника. Збірки “Сад божественних пісень” та “Байки харківські”.

Українська література XIX ст.

Зростання нової української літератури з кінця XVIII до 40-х років XIX ст. просвітительський реалізм передшевченківського періоду. Бурлеск і твори, що стояли поза бурлескною традицією. Вияви сентименталізму, поєднання його з реалістичними тенденціями. Особливості розвитку українського романтизму. Жанрове, тематичне, образне і мовне збагачення літератури.

І. Котляревський – перший класик нової української літератури. “Енеїда” – перший твір нової української літератури. “Енеїда”, її зв'язки з національними традиціями, зарубіжною літературою. Поняття про бурлеск і травестію. Умови становлення української драматургії. Драматичні твори (“Наталка Полтавка”, “Москаль-чарівник”). їх художні особливості. Новаторський характер драми “Наталка Полтавка”. Роль пісні

у п'єсі. Система образів, засоби їх розкриття. Просвітительський реалізм І. Котляревського.

Місце байкарської творчості П. Гулака-Артемовського та Є. Гребінки в літературному процесі.

Г. Квітка-Основ'яненко – перший прозаїк нової української літератури, його українські повісті та оповідання. Гумористично-сатиричні твори (“Салдацький патрет”, “Конотопська відьма” та ін.). Сентиментально-реалістичні повісті “Маруся”, “Сердешна Оксана”. Сентиментально-ідилічне змалювання побуту, обрядів, природи України у повісті “Маруся”. Драматичні твори письменника (“Шельменко-денщик”, “Сватання на Гончарівці”).

Романтизм в українській літературі. Місце і значення його у процесі становлення нової української літератури. Творчість поетів-романтиків Л. Боровиковського, М. Костомарова, А.Метлинського, В. Забіли, М. Петренка.

Літературний рух 40–60-х років XIX ст. в Україні. Т. Г. Шевченко – основоположник нової української літератури. Творчий шлях поета. Багатогранність творчої діяльності Т.Г.Шевченка, його місце в літературному житті України. Періодизація творчості. Лірика і балади раннього періоду. Соціально-побутові та історичні поеми раннього періоду. Романтизм і реалізм у поемі “Тайдамаки”. Драматичні твори, їх зв'язок з розвитком літературного й театрального мистецтва. “Назар Стодоля”. Лірика періоду “трьох літ”:. її громадянський пафос і висока художня довершеність. Ідейно-естетичні погляди поета того часу. Мрії Т.Шевченка про майбутнє України в поезії “Ісаія. Глава 35”. Тематичне, жанрове і стильове багатство поем “Сон” (“У всякого своя доля”). “Кавказ”, “І мертвим, і живим...”. Прометей – символічний образ нескореного народу (за поемою “Кавказ” Т. Г. Шевченка). Соціально-побутові поеми “Сова”, “Наймичка”, “Відьма”. Твори на історичні теми, історична концепція Шевченка (“Холодний Яр”, “Єретик” та ін.). . Творчість 1847–1857 років. Цикл поезій “В казематі”. Поет на засланні, його лірика, її мотиви, образи. Проза Шевченка. Повісті російською мовою, вираження авторської позиції. Творчість 1857–1861 років. Поема “Неофіти”, вірш “Юродивий”. Естетичні погляди Т.Шевченка, його “Щоденник”. Поняття про літературну критику, її зразки першої половини XIX століття.

Поетична творчість П. Куліша. “Чорна рада” П. Куліша – перший історичний роман в українській літературі. Зображення козацького лицарства в ньому та осмислення історичного минулого України.

Творчість Марка Вовчка. “Народні оповідання”. Поняття про характер та його типовість. Художня майстерність у творенні образів персонажів у повісті Марка Вовчка “Інститутка” та в оповіданнях.

Літературний рух 70–90-х років XIX ст. Новий етап розвитку реалізму в 70– 90-х роках. Тематичне, жанрове і стильове збагачення літератури.

Творчість І. Нечуя-Левицького. Літературні традиції і новаторство письменника. Повісті з життя селянства: “Микола Джеря”, “Кайдашева сім'я”. Поняття про соціально-побутову повість.

Роман Панаса Мирного й Івана Білика “Хіба ревуть воли, як яслаи повні?": жанр, тематика, образи, засоби їх типізації; мова твору. Своєрідність композиції роману.

Роман “Повія” як визначний твір вітчизняного реалістичного епосу. Викриття

суспільних явищ пореформеного періоду в поєднанні з тонким психологічним аналізом. Своєрідність композиції, система образів роману.

Багатогранність творчого доробку Б.Д.Грінченка, соціально-психологічні аспекти його творів (“Без хліба”, “Дзвоник”, “Каторжна”, “Украла”, “Екзамен” та ін.).

Український професійний театр і драматургія другої половини ХІХ ст. Умови їх розвитку. Театр корифеїв під керівництвом М.Старицького і М.Кропивницького. І. Карпенко-Карий – найвидатніший драматург серед корифеїв українського театру. Новаторство в жанрі соціальної комедії (“Мартин Боруля”, “Сто тисяч”, “Хазяїн”).

Становлення І. Франка як поета, його роздуми про “секрети поетичні”. Збірка “З вершин і низин”, її новаторство, злободенність тематики, художня досконалість та перекладання на музику кращих творів. Збірки поезій “Зів’яле листя”, “Мій Ізмарагд”, “Із днів журби” та ін. Ліричний герой поетичної драми “Зів’яле листя”.

Аналіз соціально-побутових, історичних і філософських поем (“Лис Микита”, “Іван Вишенський”). Місце художньої прози у спадщині письменника. Історична тема в прозі І.Франка. Образи і засоби їх типізації в повісті “Захар Беркут”. Твори з життя інтелігенції та польської шляхти (“Петрії і Довбушуки”, “Лель і Полель”, “Перехресні стежки”, “Основи суспільності” тощо). Драматичні твори, їх тематика, жанри і стильові особливості. Ідейно-художній аналіз драми “Украдене щастя”, її конфлікти, типовість образів.

Українська література кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Українська література кінця ХІХ – початку ХХ ст.: основні тенденції розвитку. Творчі пошуки М.Коцюбинського в 80-90-х роках ХІХ ст. Аналіз різних за проблематикою, жанрами і стильовими особливостями творів “Харитя”, “Хо”, “Дорогою ціно”, “Лялечка” і “Цвіт яблуні”. Традиції і новаторство в зображенні долі молдаван, татар і турків (“Для загального добра”, “Відьма”, “В путях шайтана”, “На камені”, “Під мінаретами”). Майстерність гумористичного, психологічного і ліричного зображення персонажів новел (“Сміх”, “Він іде”, “Невідомий”, “Подарунок на іменини”, “Intermezzo”, “В дорозі”). Повість “Fata Morgana”. Повість “Тіні забутих предків” як правдива казка про Гуцульщину, її проблематика.

Основні мотиви, образи, художня специфіка лірики Лесі Українки. Драматичні поеми “Одержима”. “Вавилонський полон”, “На руїнах”. Поняття про естетичний ідеал письменниці. Проблематика, образи та художні особливості творів “Осінь казка”, “В катакомбах”, “У пущі”, “Камінний господар”. Філософська ідея, система образів, поетична символіка, особливості композиції драми-феєрії “Лісова пісня”. Поняття про її жанр. Трагедія людини, відірваної від рідної землі, у драматичній поемі “Бояриня” Лесі Українки.

В. Стефаник – майстер української новелістики. Тематика, образи, художня специфіка новел.

О. Кобилянська – тонкий знавець людської душі. Повісті “Людина” і “Царівна”, композиція, особливості творення образів, мова і стиль. Новели. Ідейно-художні особливості повістей “Земля” і “У неділю рано зілля копала”. Використання засобів лірики й драми в епічному творі.

Українська література ХХ-ХХІ століття

Особливості розвитку української літератури початку ХХ ст.: традиції п новаторство. Різноманітність стильових манер у творчості письменників першої половини 20-х рр. Поєднання епічної розповіді з ліричним самовиявом письменника.

Засвоєння українською літературою найновіших модерністських течій в європейському мистецтві. Розвиток української поезії 1920–1930 рр. Жанрово-стильове багатство ліричних творів.

Загальна характеристика творчості П.Тичини. Провідні збірки. Особливості стилю письменника. Вияв українського модернізму в ранній творчості митця. Естетичні засади поезії П.Тичини. Поетичний вираз світовідчуття й світорозуміння нового покоління творчої інтелігенції у збірці “Сонячні кларнети”. Відтворення настроїв людини через образи природи у збірці “Сонячні кларнети”. Ідеал гармонії всесвіту, протест проти жорстокості війни і дійсності (“Скорбна мати”), ідеал національного визволення та свободи (“Золотий гомін”). Національна проблематика в ліриці 1917–1920 рр. Оспівування борців, які полягли за самостійну Україну (“Гей, вдарте в струни, кобзарі”, “Пам’яті тридцяти”). Трагедія українського села, тема голоду 20-х рр. ХХ ст. (“Загупало в двері прикладом”). Проблема національного відродження українського народу в творчості Павла Тичини. Збірки “Плуг” та “Замість сонетів і октав”. Проблеми: революція і народ, інтелігенція, митець, культура. Обурення і відчай поета з приводу нового гніту, під який потрапила Україна у 20 рр. (“До кого говорить?”), роль митця у такому суспільстві (“І Бєлий, і Блок, і Єсенін. і Ключев...”). Нова концепція дійсності у збірці “Вітер з України”. Суперечливість творчості в 30–40 рр. Криза генія.

Розмаїття тем і мотивів, психологічна наповненість і витонченість поетичних образів у ліриці М.Рильського. Перша збірка “На білих островах”: синтез реалістичної. романтичної манери письма та символізму. Відстоювання високої культури поетичної творчості в угрупованні неокласиків. Збірки “Синя далечінь”, “Крізь бурю і сніг” – досягнення Рильського-неокласика. Використання форми сонету. Єдність людини і природи, юнацьке почуття кохання, сум розлуки в поезіях “Яблука дозріли”, “На білу гречку впали роси”. “Ластівки літають, бо літається”. Медитативна лірика. Розуміння краси, ставлення до культурних надбань минулих епох, до мови, до видатних митців минулого (“Рідна мова”, “Ніцше”, “Бодлер”, “Шекспір”). Поетичне відтворення історії України, любові до рідної землі в поемі-ораторії М.Рильського “Слово про рідну матір”.

Поетична творчість неокласиків (М.Зеров, П.Филипович, М.Драй-Хмара. Ю.Клен). Загальна характеристика.

В. Сосюра – визначний поет-лірик. Провідні мотиви лірики. Особливості стилю письменника. Ілюзії автора, навіяні ідеологічною системою. Поетове “Я” і “Ми” в “Червоній зимі”. Автобіографічна основа поеми. Національна проблема поеми “Мазепа”. Конфлікт між козацькою республікою Україною та самодержавно-кріпосницькою росією. Інтимна лірика В.Сосюри: “Так ніхто не кохав...”, “Білі акації будуть цвісти...”.

Вольовий характер ліричного героя творів Євгена Маланюка. Тема історичної долі України, протест проти безправності на Україні, проголошення потреби формування нової, національно свідомої особистості. Ідея української державності у поезії Є.Маланюка. зображення “степової Еллади”. Посилення трагедійності світовідчуття Є.Маланюка у пізніх поезіях.

Місце “празької школи” в історії української літератури початку ХХ століття. Естетичне новаторство української прози 20–30 рр. Проблематика, жанри, багатство стильових течій.

Жанрова різноманітність прози. Перевага новелістичних жанрів (короткі новели, шкіци, етюди, ескізи). Поєднання етичної розповіді з ліричним самовиявом письменників, громадянська пафосність (твори Г.Косинки, М.Хвильового, Ю.Яновського). Розвиток малих епічних жанрів (збірки оповідань і новел С.Васильченка, В.Винниченка, твори М.Івченка, М.Ірчана, М.Хвильового). Поява в середині 20-х років великих епічних полотен: повісті (М.Івченко, М.Хвильовий, П.Панч, В.Підмогильний) та романи (В.Підмогильний, А.Головко, Ю.Яновський, О.Досвітній).

Творчість Володимира Винниченка і її місце в літературному процесі. Тематика прози та драматургії, змалювання людських характерів у творах Володимира Винниченка.

Суперечність між гуманістичними, вселюдськими ідеалами й жорстокою дійсністю, роздвоєння особистості у творчості Миколи Хвильового (“Я (Романтика)”, “Мати”), сліпа віра в “загірну комуну” (“Синій листопад”). Зображення непримиренної жорстокої боротьби (“Солонський Яр”) Традиції й новаторство Г. Косинки в новелістичному жанрі (стефаниківський тип). Епічно-драматичне начало в новелах Г. Косинки.

В. Підмогильний. Продовження інтелектуальної, філософсько-психологічної лінії в українській літературі початку ХХ ст. тематичне розмаїття прози митця: тема людини і революції (“Історія пані Ївги”, “Повстанці”); тема голоду (“Проблема хліба”); тема міста й села (“Місто”). Творчість В. Підмогильного в літературному контексті доби.

Ю. Яновський. Початок творчого шляху. Романтизм ранніх оповідань (“Мамутові бивні”). Роман у новелах “Вершники”: поєднання ознак народної думи, героїчної поеми, новелістичного роману.

Художньо-естетичні шукання українських драматургів у галузі проблематики, жанрів, стилів (“Між двох сил” В.Винниченка, “Патетична соната” М.Куліша); Тема історичної пам’яті (“Свіччине весілля”, “Ярослав Мудрий” І.Кочерга); розвиток жанру трагікомедії, використання елементів вертепної драми у п’єсах М.Куліша (“97”. “Народний Малахій”, “Патетична соната”, “Маклена Граса”). Значення творчості М.Куліша для становлення української драматургії в 20-ті рр. ХХ ст. та дальшого її розвитку.

Розкриття основної теми Батьківщини-України в широких соціально- політичних та духовно-історичних аспектах в ліриці П. Тичини, М. Рильського, М. Бажана, А. Малишка, В. Сосюри.

Сміливість постановки питань про долю українського народу, своєрідність художньої форми творів О.Довженка. Провідні ознаки стилю О.Довженка, їх виявлення у творах “Повість полум’яних літ”, “Україна в огні”. Роздуми про джерела духовного формування людини та ознаки національно-органічного способу мислення в кіноповісті О. Довженка “Зачарована Десна”.

Ідея “великої літератури” У. Самчука. Прагнення письменників поєднати модернізм та національно-органічний стиль у своїй творчості. Проблема боротьби добра і зла в романі У.Самчука “Марія”.

Своєрідне розкриття теми існування людини в тоталітарному суспільстві, пошуки форм боротьби з тоталітаризмом у прозі Уласа Самчука, Василя Барки, Тодося Осьмачки, Івана Багряного.

Проблематика роману Василя Барки “Жовтий князь”. Відображення традицій

українського народу в романі Івана Багряного “Тигролови”. Інтертекстуальність роману “Сад Гетсиманський”. Значення біблійно-християнських образів. Опір людської особистості тоталітарному молохові у романі Івана Багряного “Сад Гетсиманський”.

Загальна характеристика літературного процесу 60-х років ХХ ст. Літературне шістдесятництво. Провідні мотиви лірики “шістдесятників” (Ліна Костенко, І. Драч, В. Симоненко, В. Стус, М. Вінграновський та ін.). Виклик бездуховності, описовості, догматизмові, проголошення свободи творчого самовираження митця. Поєднання традиції і новаторства в поезії Ліни Костенко, В. Симоненка, М. Вінграновського, І. Драча. Творчість українських поетів-дисидентів – В. Стуса, Івана Світличного, І. Калинця та ін. Опір як форма існування ліричного героя у їх ліриці. Поєднання давньої української традиції словом обстоювати права рідного народу на існування та тенденцій європейського модернізму у творчості дисидентів. Мужність і стійкість ліричного героя В. Стуса у нерівній боротьбі зі злом і неправдою.

Художня деталь в зображенні людських характерів у творчості Григора Тютюнника.

Особливості становлення і розвитку історичної тематики в українській літературі ХХ століття. Відродження і розквіт історичної прози у 70-х роках. Проблеми історичної пам’яті та осмислення долі українського народу в трьох часових вимірах – минулому, теперішньому і майбутньому у романах П. Загребельного, Р. Іваничука. Подолання описовості, пожвавлення особистісного начала, активізація авторської творчої позиції – ознаки оновлення у прозі 60-х-80-х рр. Звернення до історичного минулого у романі “Диво”. Зміщення часових площин, визначення головним героєм Софії Київської.

“Химерний роман” у прозі 70-х років, джерела його виникнення. Обстоювання національних цінностей, протест проти бездуховності суспільства, роздуми про природу творчості митця, філософське осмислення призначення людини на землі – основні тематичні цикли химерної української прози.

Нью-Йоркська група митців: персоналії, естетичні засади.

Творчість Д. Павличка. Любов до рідної мови, розуміння її значення у віршах “О слово рідне, хто без тебе я?..”, “Ти зрікся мови рідно”, “Якби я втратив очі. Україно...”. Ставлення до землі, хліба, до людської праці як критерію морально-етичних якостей людини у вірші “Коли ми йшли удвох з тобою”. Філософізм, глибина роздумів над сутністю людського життя у вірші “Два кольори”. Пісенна творчість Д. Павличка. Народні джерела пісень “Два кольори”, “Я стужився, мила, за тобою”.

Іван Драч – поет невпинного пошуку нового змісту й форм вираження буття людей доби НТР, планетарних конфліктів, навислої над людством загрози воєнної катастрофи. Проблема Чорнобильської трагедії в українській літературі. Символічний ряд поеми “Чорнобильська мадонна”.

Яскравий світ художнього слова Ліни Костенко, громадянська наснаженість її поезій, висока художня культура, багата образність, глибина думки, афористичність вислову. Проблема митця і народу, ролі мистецтва в житті й боротьбі за національне визволення. Філософське осмислення історичного минулого України, проєкція на сьогодення.

Поезія 80-90-х рр. Основні тенденції розвитку. Культурницький напрям: І. Римарук, Н. Білоцерківець. Національно-міфологічний струмінь: В. Герасим’юк. Постмодерна

гра в поезії Ю. Андруховича, В. Неборака, О. Ірванця. Естетика “Бу-Ба-Бу”. Інтертекстуальність прози Ю. Андруховича (“Московіада”, “Рекреації”, “Дванадцять обручів”). Творчість Ю. Іздрика, С. Жадана, О. Забужко.

Тенденції розвитку української літератури ХХІ ст. (огляд самостійно прочитаних творів на вибір).

Огляд сучасних літературно-художніх і літературно-критичних, літературознавчих періодичних видань і Інтернет-ресурсів (на вибір).

ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОГО ЗАВДАННЯ

Лінгвостилістичний аналіз фрагмента тексту

Орієнтовний план аналізу

1. Стилiстична характеристика лексики (книжна, розмовна; нейтральна, стилістично забарвлена). Художньо-естетична інтерпретація лексики тексту. Вплив лексико-стилiстичних засобiв на вираження iдейно-образного й естетичного змiсту твору.
2. Характеристика словотвiрних засобiв, що надають семантико-стилiстичних вiдтiнкiв словам (зменшуваностi, пестливостi, згрубiлостi, урочистостi, фольклорностi; книжностi, розмовностi, емоцiйностi, iнтимностi тощо).
3. Емоцiйне, естетичне, змiстове наповнення, стилiстична роль *конкретних* тропiв, фiгур, елементiв звукопису:
 - 3.1 Тропи вислови, вжитi в переносному, змiненому значеннi (епiтети, метафори, метонiмiї, синекдохи, алегорiї, символи, порiвняння, оксиморони тощо).
 - 3.2 Поетичнi фiгури засоби художнього синтаксису, своєрiдностi синтаксичної, iнтонацiйної органiзацiї художнього мовлення (анафори, епiфори, синтаксичнi паралелiзми, риторичнi фiгури, антитези, градацiї, iнверсiї тощо).
 - 3.3 Елементи звукопису засоби фонiчної органiзацiї мови (алiтерацiя повторення приголосних звукiв, асонанс повторення голосних, онomatопея звуконаслiдування).

Основним завданням є визначення мовних засобів різних рiвнiв у системi певного художнього тексту з погляду їх вiдповiдностi задуму автора i його iндивiдуальної манери писання; розгляд художнього тексту як органiзованої системи мовних засобiв, що вiдображає певний iдейно-тематичний i естетичний змiст тексту. Тому при вiдповiдi бажано дотримуватися принципу взаємозв'язку змiсту й форми.

СТРУКТУРА ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Програма фахового випробування з української мови і літератури передбачає визначення рівня теоретичних знань, умінь і навичок, вміння визначати лінгвостилістичні особливості художніх текстів.

Загальна кількість запитань в одному варіанті становить 25 *тестів* *множинного вибору відкритої форми* й оцінюється по 4 бали за кожну правильну відповідь.

Відповіді на питання тесту вступник готує письмово на робочому місці. Час виконання завдання – 40 хв. Під час виконання тесту вступник працює самостійно, не користується сторонніми джерелами інформації, не контактує з іншими абітурієнтами, що працюють над тестовими завданнями.

Результати складання тестової частини комплексного фахового іспиту визначаються оцінками за 100-бальною шкалою.

Результати виконання практичного завдання фахового іспиту – лінгвостилістичного аналізу художнього тексту абітурієнт представляє в *усній формі*. Вступник заздалегідь письмово виконує практичне завдання впродовж 40 хв., потім усно доповідає про результати. Після закінчення відповіді екзаменатори задають питання з поставленої проблематики. Питання комісії можуть бути спрямовані на уточнення, поширення, деталізацію та ілюстрацію відповіді вступника. Усна відповідь оцінюється за 100-бальною шкалою.

Загальна оцінка за **фаховий іспит** (максимальна кількість балів – 200) оголошуються після оформлення протоколу засідання комісії.

Зразок тестового запитання

1

Який художній засіб є основою назви збірки В. Симоненка “Тиша і грім”?
оксиморон
антитеза
ономатопея
апосіопея

2

Серед наведених речень визначте односкладне:

Мені зоря сіяла нині вранці, устроєлена в вікно (В. Стус). Колеса глухо стукотять, мов хвиля об пором (В. Стус).

Не спопеляй і не топчи Отих краплин святої віри... (С. Ярема).

Найсвятіші в небо поривання Падають до грішної землі (С. Крижанівський).

**Зразок практичного
завдання**

Білет № 1

1. Проаналізуйте текст в аспекті єдності його формозмісту, охарактеризуйте мовні та стилістичні засоби (фрагмент роману Павла Загребельного «Диво» додається).

Кількість балів (max - 200)	Критерії
180 – 200	Виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих джерелах; вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко і лаконічно; логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
160 – 179	Виставляється за ґрунтовні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язування практичних задач.
140 – 159	Виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні неточності; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
120 – 139	Виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
100 – 119	Виставляється за слабкі знання навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності його викладання, за слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
1 – 99	Виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА

Основна

1. Бабій І.М., Лісняк Н.І. Сучасна українська мова. Морфеміка. Словотвір. Тернопіль, Навчальна книга Богдан. 2021. 104 с.
2. Вербич С.О. Граматика української мови в таблицях за оновленим правописом. Київ, Арії. 2022. 128с.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
4. Вінтонів М. О. Динаміка методів і напрямів синтаксичного аналізу речень. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип.33, том 1. 2020. С. 145 – 150
5. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
6. Гримашевич Г. І. Морфемологія та дериватологія (курс лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти). Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2023. 156 с.
7. Пискач О. Д., Гоца Е.Д. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія : навчально-методичний посібник для студентів І курсу українського відділення філологічного факультету / рец. : О. В. Лавер; від. за вип. Н. Ф. Венжинович. Ужгород, 2022. 116 с.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

8. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2: Давня література (X – перша половина XVI ст.). / НАН України; Ін-т л-ри ім. Т.Г. Шевченка; редкол. В. Дончик (голова) (та ін.) : Наук. редактори: В. Сулима, М. Сулима. Київ: Наук. думка, 2014. 840 с.
9. Історія української літератури : у 12 т. – Т. 3 : Література XIX ст. (1800–1830) / НАН України; Ін-т л-ри ім. Т.Г. Шевченка; наук. ред. М. Бондар, Ю. Кузнецов ; [автори 3-го т. : М. Бондар, Л. Мороз, І. Лімборський, Є. Нахлік, П. Михед, Л. Каневська, Ю. Кузнецов] ; редкол. : В. Дончик (голова), Л. Скупейко (заступник голови), Н. Бойко (вчений секретар), М. Бондар, С.Гальченко, І. Дзюба, М. Жулинський, Н. Зборовська, Ю. Кузнецов, Н. Левчик, Р. Мовчан, Л. Мороз, Є. Нахлік, Ю. Пелешенко, О. Поліщук, Г. Сивокінь, В. Сулима, М. Сулима, Н. Шумило ; заг. ред. видання В. Дончика. Київ: Наук. думка, 2016. 750 с.
10. Історія української літератури : у 12 т. – Т. 4 : Тарас Шевченко / НАН України; Ін-т л-ри ім. Т.Г. Шевченка; редкол. : В. Дончик, Л. Скупейко, Н. Бойко, М. Бондар, С. Гальченко, І. Дзюба, М. Жулинський, Н. Зборовська, А. Кравченко, Ю. Кузнецов, Н. Левчик, Р. Мовчан, Л. Мороз, Є. Нахлік, Ю. Пелешенко, О. Поліщук, Г. Сивокінь, В. Сулима, М. Сулима, Н. Шумило. / автор І. Дзюба ; наук. ред. М. Жулинський. Київ: Наук. думка, 2014. 783 с.
11. Історія української літератури XIX ст. (70–90-ті роки): У 2 кн.: Підручник / За

ред. О. Д. Гнідан. Київ: Либідь, 2006.

12. Історія української літератури : у 12 т. – Т. 7, кн. 1 : література 80–90-х років XIX ст. / НАН України; Ін-т л-ри ім. Т.Г. Шевченка; наук. ред. Л. Мороз ; [автори 7-го т. : Л. Мороз, О. Камінчук, М. Легкий, Р. Гром'як, Н. Левчик, А. Новиков, М. Москаленко, О. Тетеріна, С. Кіраль, Л. Горболіс, О. Куца, В. Івашків, Т. Дзюба, О. Шубравська] ; редкол. : М. Сулима (голова), Л. Скупейко (заступник голови), Н. Бойко (вчений секретар), М. Бондар, С. Гальченко, І. Дзюба, М. Жулинський, Ю. Кузнецов, А. Кравченко, Н. Левчик, Л. Мороз, Р. Мовчан, Є. Нахлік, Ю. Пелешенко, О. Поліщук, Г. Сивокінь, В. Сулима, Н. Шумило ; загальна редакція видання В. Дончика. Київ: Наук. думка, 2020. 532 с.

13. Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст. [Текст] : підручник : у 10 т. Т. 7 : Випробування репресіями і війною / Ю. І. Ковалів. Київ : Академія, 2020. 528 с.

Лінгвостилістичний аналіз тексту

Основна

1. Єщенко Т. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посібник. Київ: ВЦ “Академія”, 2009. 264 с.

2. Ткаченко А. Мистецтво слова : Вступ до літературознавства: Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. – 2-ге вид., випр. і доповн. Київ: ВПЦ “Київський університет”, 2003. 448 с.

Додаткова

1. Вірченко Т., Жигун С., Козлов Р. Практикум з української літератури: види літературознавчого аналізу : навчальний посібник [Електронний ресурс] / Тетяна Вірченко, Сніжана Жигун, Роман Козлов; Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2021. 181 с.

2. Козлик І. Літературознавчий аналіз художнього тексту/твору в умовах сучасної міжнаукової та міжгалузевої взаємодії. Брно, 2020. 235 с.

Інформаційні ресурси

Бібліотека аудіокниг <http://www.library.kubg.edu.ua/resursi/e-resursy/biblioteka-audioknyh.html>

Електронна бібліотека української літератури <http://sites.utoronto.ca/elul/>

Ізборник: електронна бібліотека давньої української літератури <http://litopys.org.ua>

Інтернет-бібліотека української діаспори <http://diasporiana.org.ua>

Літературна спадщина Бориса Грінченка <http://library.kubg.edu.ua/resursi/e-resursy/2012-08-15-10-09-40/povnotekstova-kolektsiia.html>

Мультимедійні підручники з української літератури <http://rozumniki.net/catalog/products/ukrayins%60ka-mova-ta-literatura/>